

IMPACTS AND RISKS OF HUMAN TRAFFICKING AND VIOLENT CRIME ON SOCIETY

Nizomov Alisher Ilhom ogli

Ditective of Department of Coordination of the Activities of Internal Affairs Bodies No. 2 Internal Affairs Department Criminal Ditective Department of Tashkent city Yunusabad district
<https://doi.org/10.5281/zenodo.16760334>

ARTICLE INFO

Received: 02nd August 2025

Accepted: 06th August 2025

Online: 07th August 2025

KEYWORDS

Combating human trafficking, human trafficking, interpersonal violence, sexual exploitation, labor exploitation, international migration.

ABSTRACT

Human trafficking is a recognized human rights violation and a public health and global development problem. Violence is often a hallmark of human trafficking. This study aims to describe documented cases of violence among persons identified as victims of human trafficking, examine associated factors throughout the trafficking cycle, and examine the prevalence of violence in different labor sectors.

ОДАМ САВДОСИ ВА МЕҲНАТ ЭКСПЛУТАЦИЯСИ ЖИНОЯТЛАРИНИНГ ЖАМИЯГА ТАЪСИРИ ВА ХАТАРЛАРИ ОҚИБАТЛАРИ

Низомов Алишер Илҳом ўғли

Тошкент шаҳар Юнусобод тумани ИИО ФМБ 2-сонли ИИБ ЖҚБ тезкор вакили
<https://doi.org/10.5281/zenodo.16760334>

ARTICLE INFO

Received: 02nd August 2025

Accepted: 06th August 2025

Online: 07th August 2025

KEYWORDS

Одам савдосига қарши курашиш, одам савдоси, Шахслараро зўравонлик, Жинсий эксплуатация, Меҳнат эксплуатацияси, Халқаро миғратсия.

ABSTRACT

Одам савдоси тан олинган инсон ҳуқуқлари бузилиши ва соғлиқни сақлаш ва глобал ривожланиш муаммосидир. Зўравонлик кўпинча одам савдосининг ўзиға хос белгисидир. Ушбу тадқиқот одам савдоси қурбони сифатида аниқланган шахслар ўртасида хужжатлаштирилган зўравонлик ҳолатларини тасвирлаш, одам савдоси цикли давомида боғлиқ омилларни ўрганиш ва турли меҳнат секторларида зўравонликнинг тарқалишини ўрганишдан иборат.

Кириш: Одам савдоси тан олинган инсон ҳуқуқлари бузилиши ва соғлиқни сақлаш ва гўлобал ривожланиш муаммосидир. 2030 Барқарор Ривожланиш Мақсадларининг 8.7 мақсади давлатларни одам савдоси, мажбурий меҳнат ва замонавий қулликни ёъқ қилиш учун зудлик билан ва самарали чоралар кўришни талаб қилади.

Одам савдоси бугунги даврга келиб бутун бунё мамлакатларида кенг тарқалган ва оғриқли нуқталаридан бўлиб келган жиноятлардан биридир. Одам савдоси Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Палермо Протоколида одамларни зўрлик, мажбурлаш ёки алдаш йўли билан - эксплуатация қилиш мақсадида ёллаш ва кўчиришни ўз ичига олган

жараён сифатида белгиланган¹. Мавжуд маълумотлар зўравонликнинг тарқалиши омон қолганлар орасида юқори эканлигини тасдиқлайди, бироқ бир нечта тадқиқотлар меҳнат ва жинсий эксплуатация билан боғълиқ сабаб механизмларини ўрганган. Жабрланувчилар кўпинча одам савдоси циклининг турли босқичларида, ишга қабул қилишдан саёҳат ва мақсад пунктлари орқали озод қилиш ва реинтеграцияга қадар бўлган ҳиссий, жисмоний ва жинсий зўравонлик тажрибаси ҳақида хабар беришади. Ҳозирги вақтда одам савдосининг турли турлари бўйича зўравонлик шакллари тўғърисида далиллар кам, аммо одам савдосидан кейин омон қолганларга кўпроқ мослаштирилган ёрдам кўрсатиш муҳимлигига қарамай.

Ўзбекистон Республикасининг 2020 йил 17 августдаги “одам савдосига қарши куришиш тўғърисида”ги қонунда **Одам савдоси** — куч билан таҳдид қилиш ёки куч ишлатиш ёхуд мажбурлашнинг бошқа шакллари билан фойдаланиш, ўғирлаш, фирибгарлик, алдаш, ҳокимиятни суистеъмол қилиш ёки вазиятнинг қалтислигидан фойдаланиш орқали ёхуд бошқа шахсни назорат қилувчи шахсининг розилигини олиш учун тўловлар ёки манфаатдор этиш эвазига оғдириб олиш йўли билан одамлардан фойдаланиш мақсадида уларни ёллаш, ташиш, топшириш, яшириш ёки қабул қилиш. Одамлардан фойдаланиш бошқа шахсларнинг фоҳишалигидан фойдаланишни ёки улардан шахвоний фойдаланишнинг ўзга шакллари, мажбурий меҳнатни ёки хизматларни, қулликни ёхуд қулликка ўхшаш одатларни, эркисизлик ҳолатини ёхуд инсон аъзоларини ва (ёки) тўқималарини олишни англантиши² кўрсатиб ўтилган. Бундан ташқари мазкур қонунда **одам савдосига қарши курашиш** — одам савдосининг олдини олишга, уни аниқлашга, унга чек қўйишга, унинг оқибатларини камайтиришга, одам савдосидан жабрланганларга ёрдам кўрсатишга доир фаолият сиқатида таърифланган.

Одам савдоси бу **одам контрабандаси** жиноий ҳуқуқбузарлик ва қуллик шаклидир. Одам савдоси билан шуғъулланувчилар катталар ёки болалардан мулк сифатида фойдаланилади ва улардан фойда олади. Одам савдоси қурбонлари мажбурий меҳнат ёки жинсий савдо билан шуғъулланишга мажбурланади.

БМТнинг 2016 йилдаги маълумотлариға кўра, дунё бўйлаб одам савдоси қурбонларининг 70% дан ортиғи қизлар ва аёллардир, жабрланганларнинг учдан бир қисми эса болалардир. Халқаро Миграция Ташкилотининг 2007 йилдаги маълумотлариға кўра, ҳар йили дунё бўйлаб 700 минг аёл, қиз, эркак ва ўғъил болалар трансчегаравий одам савдоси қурбони бўлган. Ҳар йили тахминан 1 миллион бола, асосан қизлар, жинсий қул сифатида ёки болалар порнографиясида фойдаланилади³.

Ўзбекистон ҳукуматининг бу каби жиноятларға қарши курашишнинг салмоғи улуроқ самарали натижаларға эришиб келмоқда. Хусусан БМТнинг 2023 йилғи ҳисоботиға кўра Ўзбекистонда 2014 йилда 1273 нафар, 2015 йилда 1006 нафар, 2016

¹ Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Наркотиклар ва жиноятчилик бо'йича бошқармаси, 2000. Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Трансмиллий уюшган жиноятчиликка қарши конвенцияси ва унга тегишли протоколлар, <https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC.html> . Nyu-York. Kiritilgan: 01.04.2019.

² «Одам савдосига қарши курашиш тўғърисида»ги қонун // <https://lex.uz/docs/4953314?ONDATE=24.06.2022%2000#edi6081445> . мурожаат санаси 11.07.2025

³ Современные формы рабства. Дата обращения: 2 августа 2023. Архивировано 7 февраля 2023 года.

йилда 774 нафар, 2017 йилда 693 нафар, 2018 йилда 494 нафар, 2019 йилда 137 нафар, 2020 йилда 150 нафар, 2021 йилда 200 нафар, 2022 йилда 219 нафар одам савдоси жабрланувчилари рўйхатга олинган⁴.

Аёллар, болалар ва эркаклар эксплуатацияси учун мажбурий ушлаб туриш ва мажбурий меҳнат сифатида таснифланган “одам савдоси” айна кунда бутун дунёда қашшоқлик, яхши яшашга интилиш, сиёсий ва иқтисодий соҳадаги муаммолар жамланган мамлакатларда ижтимоий қадриятларнинг издан чиқиши, арзон ишчи кучига талаб жиноий соҳанинг манфаатдорлиги натижасида юзага келган қизиқиш каби сабабларга кўра кенг тарқалган ҳодиса сифатида тушуниш мумкин.

2005 йилдан Ҳозирги вақтга қадар одам савдоси ва ҳаваскорларнинг умумий сони 2,4 миллионга яқин, бундай савдодан олинган фойда тахминан 32 миллиард АҚШ долларини ташкил қилади. 2006 йилги ҳисоб-китобларга кўра дунёдаги барча ҳолатларнинг 79 фоизи жинсий эксплуатацияни, қолганлари эса одам савдосининг бошқа турлари билан боғлиқ.⁵

Мутахассис Скриванкова Кларанинг одам савдосига қарши курашиш масаласидаги фикрига кўра у “Муаммога сезиларли ва доимий таъсир кўрсатишга эришиш учун бутун жараённи кўриб чиқиш, унинг барча элементларини - ёллаш, ташиш, воситалар, мақсадлар ва энг муҳими, одам савдосининг асосий сабабларини ҳисобга олиш керак⁶” деб ҳисоблаган.

Бу борада Ғирко Сергей Иванович⁷ эса “Одамларни эксплуатация қилишда криминоген потентсиал мавжудлигига қарамай, арзон ишчи кучини жалб қилиш иқтисодиётнинг норентабел, рентабелсиз, аммо иқтисодий жиҳатдан муҳим тармоқларини инсон ресурслари билан таъминлашга имкон беради ва шу билан иқтисодиётнинг зарур даражасини сақлаб қолади, хизматлар ва товарлар бозорини сақлашга, ишлаб чиқаришни кўпайтиришга, маҳсулот ва хизматлар таннархини пасайтиришга ёрдам беради” деб ҳисоблайди.

Бу ўринда мутахассислар Ғирко Сергей Иванович ва Скриванкова Кларанларнинг фикрларига қўшилган ҳолда одам савдосига қарши курашиш бўйича халқаро тажриба алмашиш, мутахассислар малакасини ошириш, жиноятлар ва уларга алоқадор шахслар ҳақида маълумот алмашиш муҳим аҳамият касб этади.

Олимларнинг яна бир ғурухи Горбунов Алексей Николаевич ва Стукалов Вячеслав Владимировичлар⁸ ўз мақолаларида муайян ҳаракатлар учун фақат жиноий жавобгарликни жорий этиш муаммони ҳал қилмайди; жиноий фаолиятнинг пайдо

⁴ БМТнинг 2023 йилги одам савдоси жабрланувчилари тўғрисидаги ҳисоботи. <https://w3.unep.org/SDG/ru/Indicator?id=173>. Мурожаат санаси: 15.04.2025

⁵ БМТнинг ҳисоботи https://www.unodc.org/documents/toc/factsheets/TOC12_fs_humantrafficking_RU_Plain.pdf . Мурожаат санаси: 05.04.2025.

⁶ Скриванкова Кларан “ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ ТОРГОВЛИ ЛЮДЬМИ” <https://cyberleninka.ru/article/n/preduprezhdenie-torgovli-lyudmi> . мурожаат санаси: 16.04.2025 й

⁷ Ғирко Сергей Иванович “Борьба с торговлей людьми: современное состояние и проблемы межгосударственного сотрудничества”. <https://cyberleninka.ru/article/n/borba-s-torgovley-lyudmi-sovremennoe-sostoyanie-i-problemy-mezhgosudarstvennogo-sotrudnichestva>. Мурожаат санаси: 20.04.2025 й.

⁸ А.Н.Горбунов ва В.В.Стукалов “Проблемы борьбы с торговлей людьми и организацией занятия проституцией”. <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-borby-s-torgovley-lyudmi-i-organizatsiy-zanyatiya-prostitutstsey> . мурожаат санаси: 24.04.2025.

бўлиши ва ғуллаб-яшнашига ёрдам берадиган сабабларни бартараф этиш керак. Бошқача қилиб айтганда, жиноятчиликка қарши кураш чора-тадбирлари унинг сабаблариға эмас, балки ҳодисанинг ўзига қаратилган бўлса, ижобий натижа бермайди деб фикр билдиришган.

Олимларнинг фикрларига тўлиқ қўшлган ҳолда трансчегаравий жиноятчиликка қарши курашнинг бирламчи вазифаси нафақат халқаро ҳамкорликни мустаҳкамлаш, балки ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ва разведка хизматларининг давлат доирасидаги ўзаро ҳамкорлиғида тартибни тиклашдир деб ҳисоблаймиз. Халқаро жиноятчиликка қарши кураш, унинг олдини олишни чеклаш мақсадида тизимли равишда фаолият олиб бориш лозим. Фақат куч бу муаммони ҳал қила олмайди. Дунё идоралари жиноятга қарши мурасасиз, изчил ва шафқатсиз курашиши керак.

Инсон эксплуатациясининг одам савдоси, қул меҳнатида фойдаланиш, аёллар ва болаларни жинсий эксплуатация қилиш каби турлари бугунги кунда ўз табиати ва тарқалиш кўлами бўйича ғиёҳванд моддалар савдоси ва терроризм билан бир қаторга тушиб қолган. Ижтимоий тарангликнинг кучайиши ва аҳолининг жинсий таҳдидлардан заифлиги, тегишли ва самарали назорат тизими ва шахсни жинсий эксплуатация қилиш фактларини аниқлашга қаратилган дастурларнинг мавжуд эмаслиги фонида инсоннинг шахсий эркинлиғига турли хил ҳужумлар кучайишини кутиш мумкин. Ҳозирги жинсий вазият умидсизликка сабаб бўлади. Рўйхатга олинган жиноятлар даражасининг мисли кўрилмаган даражада камайганига қарамай (2013 йил якуниға кўра 2206,2 мингтаси қайд этилган, бу ўтган йилга нисбатан 4,2 фоизга кам), мутахассислар томонидан олиб борилган кўплаб тадқиқотлар фуқароларнинг шахсий эркинлиғига яширин жинсий тажовузлар сонининг кўпайишини, шунингдек, жиноят таркибидаги салбий сифат ўзғаришларини кўрсатмоқда. Одам савдосининг замонавий муаммоси трансмиллий уюшган жинсий жамоалар сонининг ортиб бораётгани шароитида ёмонлашди, уларнинг ихтисослашуви бошқа нарсалар қатори (қурол, ғиёҳванд моддалар ва бошқаларнинг ноқонуний савдоси), одам савдоси. Жабрланувчилар одатда эксплуатациянинг турли шакллариға, биринчи навбатда жинсий эксплуатацияға, шунингдек, қул ва мажбурий меҳнатга дучор бўлишади.

Хулоса ўрнид шуни айтиш мумкинки, одам савдоси бутун дунё бўйлаб миллионлаб эркалар, аёллар ва болаларни эксплуатация қилувчи замонамизнинг энг жиддий инсон ҳуқуқлари бузилишидан бири бўлиб қолмоқда. Огоҳлик ва халқаро саъй-ҳаракатларға қарамай, одам савдогарлари манипулятсия, мажбурлаш ва аҳолининг заиф қатламларини эксплуатация қилиш орқали мослашишда ва ривожланишда давом этмоқда. Ушбу жиноятга барҳам бериш учун яғона глобал жавоб чоралари - қонунларни мустаҳкамлаш, жабрланувчиларни қўллаб-қувватлаш тизимини такомиллаштириш, трансчегаравий ҳамкорликни кучайтириш ва жамоатчилик хабардорлигини ошириш керак.

References:

1. Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Наркотиклар ва жиноятчилик бўйича бошқармаси, 2000. Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Трансмиллий уюшган жиноятчиликка қарши конвенцияси ва унга тегишли протоколлар,

- <https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC.html> . Нью-Ёрк.
Киритилган: 01.04.2019.
2. «Одам савдосига қарши курашиш тўғрисида»ги қонун // <https://lex.uz/docs/4953314?ONDATE=24.06.2022%2000#edi6081445> . мурожаат санаси 11.07.2025
3. Современные формы рабства. Дата обращения: 2 августа 2023. Архивировано 7 февраля 2023 года.
4. БМТнинг 2023 йилги одам савдоси жабрланувчилари тўғрисидаги хисоботи. <https://w3.unece.org/SDG/ru/Indicator?id=173>. Мурожаат санаси: 15.04.2025
5. БМТнинг хисоботи https://www.unodc.org/documents/toc/factsheets/TOC12_fs_humantrafficking_RU_Plain.pdf . мурожаат санаси: 05.04.2025.
6. Скриванкова Кларан “ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ ТОРГОВЛИ ЛЮДЬМИ” <https://cyberleninka.ru/article/n/preduprezhdenie-torgovli-lyudmi> . мурожаат санаси: 16.04.2025 й.
7. Гирько Сергей Иванович “Борьба с торговлей людьми: современное состояние и проблемы межгосударственного сотрудничества”. <https://cyberleninka.ru/article/n/borba-s-torgovley-lyudmi-sovremennoe-sostoyanie-i-problemy-mezhgosudarstvennogo-sotrudnichestva>. Мурожаат санаси: 20.04.2025 й.
8. А.Н.Горбунов ва В.В.Стукалов “Проблемы борьбы с торговлей людьми и организацией занятия проституцией”. <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-borby-s-torgovley-lyudmi-i-organizatsiey-zanyatiya-prostitutsiey> . мурожаат санаси: 24.04.2025.